



LÄNSSTYRELSEN  
ÖSTERGÖTLAND



Överst till vänster syns Dörraberget i Ivranäs. Till höger syns en stormlucka i Ivranäs naturreservat, bilden längst ner till vänster visar den restaurerade hagen i Sommennäs. Foto: © Thomas Johansson

# Bevarandeplan för Natura 2000-områdena Ivranäs SE0230232 och Ivranäs naturreservat SE0230194



Länsstyrelsen Östergötland

## Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Syftet är att hejda utrotningen av djur och växter samt att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekandet av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att bevara de utpekade värdena i områdena långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar i vårt land regelbundet cirka 60 av de fåglar som listas i bilaga 1 i fågeldirektivet.

## Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta görs i särskilda bevarandeplaner, men beskrivningen kan också ingå i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen finns en beskrivning av området med bevarandesyfte och bevarandemål för de naturtyper och arter som ska bevaras, och det ska framgå hur skyddet kan bidra till en gynnsam bevarandestatus för naturtyperna och arterna. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, till exempel skydd eller skötsel, ska beskrivas. Bevarandeplanen underlättar förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken genom att den ger viktig information om området till bland annat markägare, myndigheter, exploatörer och naturvårdsförvaltare.

Bevarandeplanen utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Det gäller även för de bevarandeåtgärder och den naturvårdsskötsel som kan krävas för att bevara värdena, i den mån markägare eller andra brukare inte har möjligheten eller skyldigheten via andra lagar eller avtal att göra detta (till exempel miljöersättningar). Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras - den är ett "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter genom att kontakta Länsstyrelsen.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Framtida naturvårdsarbete kan komma att leda till ytterligare ny kunskap som i sin tur kan leda till behov av justeringar av Natura 2000-områdets gränser, naturtyper eller arter. Vid förvaltning och tillståndsprövning är det viktigt att utgå från de befintliga värdena, inte bara de regeringsgodkända, varför det är av vikt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit bli regeringsgodkända ännu.

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av till exempel skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, till exempel skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Länsstyrelsen Östergötland

## Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller utpekade arter i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön eller utpekade arter i området. Det är påverkan på de naturmiljöer och/eller arter som skyddas i området som är grunden för prövningen oavsett var källan till störningen ligger geografiskt. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29 §§). Tillståndskravet aktualiseras när en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt, det vill säga när det finns risk för skada.

Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i Natura 2000-området behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls dock samråd med Skogsstyrelsen istället. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare. För verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsskötsel och naturvårdsförvaltning av ett Natura 2000-område, i syfte att långsiktigt bevara de naturtyper och/eller arter som skyddas, krävs inte tillstånd.

## Innehåll

Områdena.....	6
9010 - Taiga.....	12
A104 - Järpe, <i>Bonasa bonasia</i> .....	14
A236 - Spillkråka, <i>Dryocopus martius</i> .....	15
A223 - Pärlluggla, <i>Aegolius funereus</i> .....	16
A320 - Mindre flugsnappare, <i>Ficedula parva</i> .....	17
A239 - Vitryggig hackspett, <i>Dendrocopus leucotos</i> .....	18
Dokumentation .....	22
Kartor.....	22



Länsstyrelsen Östergötland



LÄNSSTYRELSEN  
ÖSTERGÖTLAND

## Bevarandeplan för Natura 2000 - området SE0230232 Ivranäs

Kommuner: Boxholm, Kinda, Ydre

Områdets totala areal: 78,5 hektar (Regeringsgodkänd areal 69,1 hektar)

Markägareförhållande: Privat

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-12-19

Regeringsbeslut, historik:

Regeringen förklarar området som särskilt skyddsområde (SPA): 1998-12

Arter som ska bevaras i området:

A104 - Järpe, *Bonasa bonasia*

A236 - Spillkråka, *Dryocopus martius*

A223 - Pärluggla, *Aegolius funereus*

A320 - Mindre flugsnappare, *Ficedula parva*

A239 - Vittryggig hackspett, *Dendrocopus leucotos*

I bevarandeplanen föreslår Länsstyrelsen att gränsen för Natura 2000-området justeras så att den följer avgränsningen av naturreservaten och biotopskyddsområdet. Gränsjusteringarna föreslogs redan i den föregående bevarandeplanen (2006) men ändringarna har ännu inte föreslagits för regeringen.

Länsstyrelsen Östergötland



LÄNSSTYRELSEN  
ÖSTERGÖTLAND

## Bevarandeplan för Natura 2000 - området SE0230194 Ivranäs naturreservat

Kommun: Boxholm

Områdets totala areal: 33 hektar (Regeringsgodkänd areal 30,9 hektar)

Markägarförhållande: Privat

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-12-19

Regeringsbeslut, historik:

Regeringen föreslår att området är av gemenskapsintresse (pSCI): 1998-12

Fastställts som ett område av gemenskapsintresse (SCI): 2005-01

Regeringen förklarar området som ett särskilt bevarandeområde (SAC): 2011-03

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

9010 - Taiga

I bevarandeplanen föreslår Länsstyrelsen att gränsen för Natura 2000-området justeras så att den följer avgränsningen av naturreservatet. Gränsjusteringarna föreslogs redan i den föregående bevarandeplanen (2006) men ändringarna har ännu inte föreslagits för regeringen.

Länsstyrelsen Östergötland

## Områdena

---

### Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som förekommer i området.

### Prioriterade bevarandevärden:

#### *Ivranäs*

Inom Natura 2000-området Ivranäs prioriteras arterna vitryggig hackspett och mindre flugsnappare. Båda arterna är beroende naturskogsliknande lövskogar eller blandskogar med en hög lövandel. De är också beroende av en riklig tillgång på insekter varför substrat som död ved, bark och äldre träd är essentiella. Den vitryggiga hackspetten har dock betydligt högre krav på sin livsmiljö och skiljer sig från flugsnapparen bland annat genom att den är en stannfågel samt främst är knuten till triviallövträd som asp, björk, klibbal, gråal och sälg.

#### *Ivranäs naturreservat*

Inom Natura 2000-området Ivranäs naturreservat prioriteras naturtypen taiga (9010). Naturvärden som ska bevaras och utvecklas är en barrblandskog med lövinslag. Det ska finnas gott om substrat som död ved, äldre träd, hålträd och triviallöv.

### Motivering:

#### *Ivranäs*

Natura 2000-området utgör en del av det område där den vitryggiga hackspetten fanns kvar på 1990-talet. Att arten fanns kvar så pass länge vittnar om att det finns höga naturvärden kopplade till lövträd i området. Området består av flera delområden; Ivranäs naturreservat, Sommennäs naturreservat, Nybygget, Sjöhaga (biotopskydd) och Lindhem. Områdena består av olika skogsmiljöer från barrnaturskog, lövskog, trädklädd betesmark och igenväxt betesmark. Gemensamt för alla områden är att de har ett relativt stor inslag av triviallöv, bland annat asp.

#### *Ivranäs naturreservat*

Natura 2000-området består uteslutande av naturtypen taiga (9010). Området har höga naturvärden kopplade till barrblandskogen med lövinslag. Skogen har också gott om substrat som död ved, äldre träd, hålträd och triviallöv vilket gör området till en värdefull refug för vedlevande insekter och skogsfåglar. Branten ned mot sjön Sommen är imponerande och bidrar till att skapa en heterogenitet i områdets biologiska mångfald.

### Prioriterade åtgärder:

#### *Ivranäs*

Prioriterade åtgärder är att långsiktigt skydda lövskogar inom optimalområdena kring Ivranäs. Inventera lövskog inom värde trakten kring Sommen. Samt att arbeta för att gynna lövträd vid skogsbruksåtgärder inom värde trakten.

#### *Ivranäs naturreservat*

Prioriterade åtgärder i Natura 2000-området är att gynna och långsiktigt öka andelen lövträd.

Länsstyrelsen Östergötland

## Beskrivning av områdena

### *Ivranäs*

Natura 2000-området består av sju delområden. Vid Sjöhaga ligger en hassellund med mycket gammal hassel, samt även en del klibbal, ek, gran, grova björkar och enstaka lönnar och rönnar. Detta område är ett biotopskyddsområde.

Mellan Sommen och Lindhem ligger ett område med en halvöppen ekhage (främst yngre ek), ett alkärr och ett lövskogsområde med en hel del grov asp och en del ek samt ett mindre inslag av gran.

Vid Ivranäs ligger två delområden med lövrik barrnaturskog, som även är naturreservat (se beskrivning nedan). Ett par kilometer sydväst om Ivranäs naturreservat ligger ett litet delområde som är en del av en betesmark. Delområdet består dels av trädklädd delvis igenväxt hagmark och av ett talldominerat skogsbete.

Vid Sommenäs naturreservat finns två delområden. Området karaktäriseras främst av ädellövmiljöer av olika slag men även av mer triviallövdominerade miljöer. Större delen av det södra delområdet betas och har trädvärden knutna till en mer öppen miljö. Spärrgreniga gamla ekar står spridda i det betade området och det finns även en del andra värdefulla ädellövträd, som gamla askar med spår av tidigare hamling. I delar av det södra delområdet finns även områden där triviallöv, främst asp och björk, dominerar. Ett av dessa, som domineras av asp, har även ett inslag av ask och alm samt flertalet lågor, bland annat av sälg.

Det norra delområdet i reservatet Sommennäs har tappat sina strukturer som hör till ett trädklätt odlingslandskap och består i stället av ädellövskog där kronorna är mer upphissade. Halvgrova ekar dominerar trädskiktet, men det finns även en hel del asp, björk och yngre ask. Den norra delen av det norra delområdet består av ett fuktstråk med sumpskog, där flertalet olika trädslag samsas, som klibbal, ek, gran, hägg och körsbär.

I båda delområdena är hassel vanlig och bitvis står hasselbuskarna mycket tätt. Naturvärdena i båda områdena är knutna till de gamla ädellövträden samt även till äldre triviallövträd, hassel och den döda ved som finns. Dessa substrat är nödvändiga för de vedlevande insekter och hackspettar som finns i området.

### *Ivranäs naturreservat*

Natura 2000-området ligger cirka sju kilometer sydost om Malexander invid Sommen i Boxholms kommun. Området utgörs av två delområden. Det södra området sluttar kraftig och ligger i Dörrabergets norra och östra brant väster om Svanaviken, Sommen. Det norra delområdet ligger intill Kindstuguviken, Sommen. Även detta område är huvudsakligen en brant i nordlig, östlig och syd till sydvästlig riktning. Berggrunden utgörs av granit. Jordlagren domineras av en blockrik morän, ställvis är området storblockigt. Hela området ligger som högst 215 meter över havet och cirka 70 meter över Sommen.

Området domineras av äldre barrskog. Här finns också ett relativt stort inslag av asp och björk. Enstaka rönn, lind, oxel och ek finns också. Merparten av träden är äldre än 110 år.

I områdena finns gott om död ved, både stående och liggande. Detta gäller särskilt granen. Lågor finns även av tall, björk och asp. Det södra delområdets norra del utgörs av en granbevuxen nordostsluttning med en stor mängd granlågor, torrträd och en hel del grova aspar. Den södra delen av delområdet är en talldominerad östvärd bergbrant med många grova, gamla tallar. Längst i sydväst finns en gammal uttorkad bäckfåra med några grova lindar och rönnar. Floran är relativt rik med förekomst av knärot (*Godyera repens*, rödlistekategori NT).

Länsstyrelsen Östergötland

Det norra delområdet utgörs av en östvärd brant med grov och gammal tallskog med en hel del död tallved. Längre norrut är granen vanligare med ett stort inslag av grov asp. Längst i norr finns ett aspbestånd som betas samt ett mindre alkärr. Floran är rik. I västra delen finns en storblockig rasbrant med en hel del asp. Lodytorna på blocken är imponerande, stundom drygt 10 meter. Här finns också en ”grotta”, benämnd ”skomakaregrottan”, enligt Tage Axelsson på Sommenäs. Den utgörs av ett hålrum mellan blocken och besöks av allmänheten.

I fåltskiktet finns till exempel linnea, gökärt, backvicker, skogsvicker, gulmåra, skogsstjärna, tjärblomster, kärringtand, klotpyrola, jungfrulin, stor blålocka, murgröna, vispstarr. Några arter tyder på att bete har förekommit i skogen till exempel kattfot och blåsuga. I den södra branten finns blåsippa, sårläka, smultron och bergslok. I aspbeståndet längst i norr påträffades blåsippa, vitsippa, vårärt, vätteros, ormbär, gullviva, gullpudra, lundgröe och teveronika. I alkärret intill finns bland annat missne.

### Områdenas bevarandeåtgärder

Art- eller naturtypsspecifika åtgärder preciseras under respektive naturtyp.

Tabell 1: En generell sammanställning av bevarandeåtgärder omnämnda i den aktuella bevarandeplanen.

Bevarandeåtgärd	När	Var	Prioritet
Långsiktigt skydda lövskogar	Kontinuerligt	Främst inom optimalområdena (se karta över utvecklingsområden)	1
Inventera lövskog	Inom 5 år	Inom värdetrakten.	1
Arbeta för att gynna lövträd vid skogsbruksåtgärder	Kontinuerligt	Inom värdetrakten.	1
Gynna lövträd vid självföryngring i området eller genom mindre bränningsåtgärder eller röjning av gran	Kontinuerligt tills bevarandemålet uppfylls (cirka 30 % triviallöv)	Inom Ivranäs naturreservat	2
Gynna lövträd	Vid behov	Båda Natura 2000-områdena	2
Bevara befintliga hålträd och framtidsträd	Vid behov	Närliggande och sammanbindande marker kring Ivranäs, Sjövik och Rocks mosse	2
Utreda och fastställa långsiktigt skydd av naturvärden knutna till träd	Inom 3 år	Inom två delområden av Ivranäs Natura 2000-område	2
Angivna åtgärder i naturreservatens skötselplaner	Enligt skötselplaner	Inom naturreservaten Ivranäs och Sommenäs	Enligt skötselplanerna

#### Reglering av skydd och skötsel:

Skydd och skötsel är reglerat i naturreservatens skötselplaner (Ivranäs naturreservat 1998, Sommenäs naturreservat 2007). Skötselplanerna anger generellt åtgärder som gynnar eller bibehåller naturvärdena som Natura 2000-områdena syftar till att bevara. Delområdet vid Sjöhaga är skyddat som biotopskydd. Två delområden vid Lindhem och Nybygget har idag ingen ytterligare reglering av skogliga naturvärden. Även i



*Länsstyrelsen Östergötland*

dessa två mindre delområden behöver skydd och skötsel regleras, helst genom biotopskydd eller annat motsvarande avtal. Länsstyrelsen behöver därför snarast utreda hur områdena kan få ett reglerat skydd och skötsel.

I hela Östergötland är det förbjudet att avvattna mark. Markavvattning är åtgärder som utförs för att avvattna mark, för att sänka eller tappa ur ett område eller för att skydda mot vatten om åtgärderna syftar till att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål. Markavvattning kräver alltid tillstånd (11 kap. 13 § MB (miljöbalken)). Ansökan om dispens och tillstånd för markavvattning prövas i normalfallet av Länsstyrelsen.

Det generella strandskyddet omfattar land och vattenområden 100 meter från strandlinjen vid normalt vattenstånd. Strandskyddets syfte är att bevara allmänhetens tillgänglighet samt växt- och djurlivet vid stränderna. Strandskyddet gäller vid hav, sjöar och vattendrag enligt 7 kap. 13 § MB. Det är inte tillåtet att göra något som försämrar livsvillkoren för växter och djur eller begränsar allmänhetens tillträde till det strandskyddade området. Under vissa förutsättningar och i undantagsfall kan dispens ges för en åtgärd som strider mot förbudet i strandskyddslagstiftningen.

Alla fornlämningar skyddas enligt kulturmiljölagen (1988:950). Enligt 2 kap. 6 § kulturmiljölagen är det förbjudet att utan tillstånd ”rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning”. Hänsyn till forn- och kulturlämningar ska därmed tas vid åtgärder som görs för att bevara naturvärdena kopplade till Natura 2000.

*Gemensamt för alla utpekade fågelarter angivna i fågeldirektivets bilaga 1:*

Alla utpekade arter i Natura 2000-området är fredade (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Järpen får dock jagas på de tider som anges i bilaga 1 till jaktförordningen (1987:905)

Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsar.

Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av alla i området utpekade fågelarter, samt förvaring av levande exemplar. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen).

Vid en avverkning, etablering av vindkraftverk eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB krävas.

**Bevarandeåtgärder:**

Inom Natura 2000-områdenas hävdmiljöer är markens hävdhistoria är vägledande för den fortsatta skötseln. För att hagmarkernas naturvärden ska bevaras behöver markerna regelbundet vara välhävda så att ingen skadlig förnaansamling bildas, eftersom det missgynnar småväxta arter och försvårar frögroning. Igenväxning behöver årligen eller vid behov hållas efter genom röjning. Näringstillförsel (inklusive tillskottsutfodring av betesdjur) får inte förekomma annat än i undantagsfall eller i mycket begränsad utsträckning.

På grund av högt betestryck från klövvilt kan det behövas åtgärder som förbättrar återväxten av lövträd inom hela området.

Fornlämningar eller kulturhistoriska spår (till exempel stensättningar, gravfält, stenmurar och rösen) behöver årligen synliggöras genom att gräset intill hävdas och att igenväxning eller träd röjs bort, med fördel under sommarhalvåret. Träd som skjuter rotskott är det bättre att ringbarka, alla träd med höga naturvärden eller

Länsstyrelsen Östergötland

hamlade träd ska dock lämnas kvar. Död ved, röjningsrester eller andra upplag ska inte lämnas på eller invid fornlämningar. Inför större röjningsarbeten eller restaureringar ska kända lämningar i området markeras och utförarna informeras om fornlämningarnas läge och typ, för att lämningarna inte ska skadas.

Stora ytor inom Ivranäs Natura 2000-område är naturtypsklassade även om naturtyperna utanför Ivranäs naturreservat inte är formellt utpekade och regeringsgodkända så hyser dessa miljöer samma naturvärdeskvalité som formellt utpekade naturtyper. De områden som anges som ”Annan naturtyp” hyser redan idag vissa naturvärden och bör skötas/betraktas som om de vore naturtypsklassade.

## Bevarandestatus och bevarandetillstånd

*Bevarandestatus* beskriver läget för naturtyperna i landet som helhet, medan *bevarandetillståndet* beskriver aktuellt läge inom Naturaområdet. Dessa beskrivs närmare under respektive naturtyp och art längre fram i planen. Här redovisas en sammanställning av bevarandetillståndet inom området.

Även om Ivranäs endast är utpekad som ”Särskilda Skyddsområden för fåglar” (SPA) så finns data över naturtyper för området. Förekomstarealen finns i tabellen nedan, men de kommer inte att gås in på djupare senare i planen då SPA-områden inte har naturtyper utpekade. Eventuellt kan Ivranäs komma att pekas ut som SCI i framtiden, varför dessa naturtyper ändå nämns i bevarandeplanen.

Tabell 2: Naturtypsareal och förekomst av Natura 2000-arter (ej fåglar) inom Natura 2000-området. **Blå färg** innebär en förändring av art- eller arealförekomst jämfört med regeringsgodkända uppgifter angivna inom parentes. Länsstyrelsen kommer att föreslå förändringarna vid lämpligt tillfälle. \*) = Prioriterad art eller naturtyp i EU:s Natura 2000-bevarandearbete. Prioriteringen kan skilja sig från prioriteringen i det specifika området.

Naturtyp/art	Hektar/Förekomst	Bevarandetillstånd
<b>Ivranäs naturreservat SE0230194</b>		
9010 - *Taiga	33 (33,1)	Tillfredsställande
<b>Ivranäs SE0230232</b>		
A104 - Järpe, <i>Bonasa bonasia</i>	X	Okänt
A236 - Spillkråka, <i>Dryocopus martius</i>	X	Okänt
A223 - Pärflugga, <i>Aegolius funereus</i>	X	Okänt
A320 - Mindre flugsnappare, <i>Ficedula parva</i>	X	Okänt
A239 – Vitryggig hackspett, <i>Dendrocopus leucotos</i>	X	Dåligt (utdöd)
<b>Naturtyper som endast förekommer inom Ivranäs (SPA)</b>		
9070 - Trädklädd betesmark	25,3	Ej bedömd
6270 - *Silikatgräsmark	2,2	Ej bedömd
9080 - Lövsumpskog	1	Ej bedömd

*Länsstyrelsen Östergötland*

## **Uppföljning**

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Uppföljning av skötseln, som är en viktig del i bevarandemålen, kommer delvis att kontrolleras via den ordinarie kontrollverksamheten för miljöersättningsåtaganden, men bör även följas upp för länets samtliga områden med hävdbehov genom regelbundna analyser för att se vilka områden som ingår i jordbruksblock med miljöersättning.

## 9010 - Taiga

---

**Nuvarande arealen 33 hektar är inte fastställd i regeringsbeslut för Ivranäs Naturreservat  
Arealen 33,1 ha är fastställd i regeringsbeslut**

### **Beskrivning**

Naturtypen förekommer främst i den boreala zonen på fuktiga näringsrika marker till torra och näringsfattiga. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 30-100 % och utgörs av gran, tall, björk, asp, rönn och sälg, ibland även med inslag av andra inhemska arter. Naturtypen taiga innefattar även brandfält och stormfällningar som då kan innebära en lägre krontäckning. Det kanske viktigaste elementet för naturtypen är den döda veden som hyser en lång rad vedlevande svampar och insekter, dessutom är veden födosöks- och boplatser för många fågelarter. Naturtypen delas vanligen in i flera olika undergrupper beroende på dominerande trädslag samt successionsstadier.

Hela Ivranäs Naturreservat utgörs av naturtypen taiga. Naturtypen domineras av äldre barrskog. Här finns också ett relativt stort inslag av asp och björk. Enstaka rönn, lind, oxel och ek finns också. Trädslagsfördelningen är 37 % tall, 45 % gran, 9 % asp, 8 % björk och 1 % al och övrigt löv. 30 % av träden är över 120 år och 70 % är över 110 år.

### **Bevarandemål**

Arealen av taiga (9010) ska vara minst 33 hektar. Krontäckningen ska variera mellan tätare och glesare beskogad mark med ett olikåldrigt och flerskiktat trädskikt. Gran tillsammans med tall ska dominera naturtypen. Lövträden asp och björk ska utgöra ett påtagligt inslag med ett enstaka till måttligt inslag av andra lövträd. Det ska finnas rikligt med grov och ofta solbelyst död ved; till exempel torrträd, hålträd, liggande stockar, halvdöda träd eller branddödade träd. Förekomsten av äldre träd ska vara måttlig till riklig och det ska finnas en förnygring av ovan nämnda arter.

Hela eller delar av naturtypen ska vara påverkad av någon form av störning så som skogsbrand, bete, angrepp och stormfällning. Andra småskaliga naturliga processer som trädens förnygring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning är positivt och ska förekomma inom området. Igenväxningsvegetation ska inte tillåtas dominera i fältskiktet. Typiska och karaktäristiska arter ska kunna fortleva långsiktigt i området och det ska finnas en art- och individrik förekomst av dessa arter inom grupperna insekter (till exempel reliktböck), mossor (till exempel blåmossa), svampar (till exempel tallticka) och lavar.

### **Vad kan påverka negativt**

Faktorer som kan påverka naturtypen negativt:

- Exploatering i eller i anslutning till området.
- Avverkning, röjning, gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.
- Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, plantering och användandet av främmande trädslag.
- Tillförsel av kalk eller aska. Kan ge skador på vegetationen, främst områdets mossor och lavar.
- Dikning och större markskador inom eller i anslutning till området. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras.
- Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet.

Länsstyrelsen Östergötland

- Våtdeposition av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, andra påverkar indirekt naturmiljön. Till exempel kväveföreningar är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de har en gödande effekt vilket kan ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.
- Brist på naturlig störning. Arter förekommer ofta bara i vissa stadier i skogens utveckling. Om den naturliga dynamiken uteblir kan det få som följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller särskilt brand som verkar över stora ytor, men andra viktiga dynamiska processer är översvämning, vind, påverkan av däggdjur och angrepp av insekter och svamp.
- Viltbetesskador. Mycket höga stammar av älg och annat hjortvilt som kan förhindra förnygring av vissa trädslag.
- Främmande (invasiva) arter och nya sjukdomar kan skada eller konkurrera ut den lokalt naturliga florin och faunan.

## **Bevarandeåtgärder**

### ***Naturtypsspecifika åtgärder utöver de generella bevarandeåtgärderna för området:***

En utav de viktigaste störningarna i naturtypen är brand. Innan människan kontrollerade brandfrekvensen i landet brann taigan i Sverige med jämna mellanrum, i Östergötland brann skogen i genomsnitt med 20 till 50 års intervall. I Ivranäs Naturreservat finns dock naturvärden knutna till den gamla granen riskerar att brinna upp och området har en varierande topologi och är därför olämpligt för större naturvårdsbränningar. Det är dock mycket positivt om mindre ytor kan brännas för att skapa död ved och öka förnygringen av lövträd.

Andelen lövträd i området utgör idag cirka 20 %. Målet är att andelen löv av främst asp och björk i området ska öka till 30 %. Detta sker genom att förnygringen av löv systematiskt gynnas i området när det sker naturlig trädförnygring i området. Det kan till exempel ske genom röjning av yngre (<30 år) barrträd där dessa konkurrerar med lövträden i kombination med ökad jakt på klövvilt eller andra effektiva åtgärder som gynnar lövet och inte skadar befintliga naturvärden.

Naturtypen bedöms kunna skötas inom ramen för naturreservatets skötselplan (1998) som tillåter avbränning av mindre ytor i hela området och röjning av barr i norra delområdet. Om det visar sig att ytterligare åtgärder behövs för att nå bevarandemålet kan skötselplanen behöva omarbetas eller dispens sökas.

## **Bevarandestatus och bevarandetillstånd**

Naturtypen (9010) förekommer i hela landet med tyngdpunkten av utbredningen i den boreala zonen. Marker som normalt brukas som produktionsskogar tillhör ofta naturtypen taiga och det är endast i de fjällnära regionerna som det finns kvar betydande områden med äldre skog i sena successionsstadier. Naturtypen taiga (9010) har en negativ utveckling eftersom skogsbruket i marker med höga naturvärden och fjällnära skog fortsätter, dessutom har intresset för biobränslen, skogsgödsling och skogsodling med främmande trädarter ökat under senare år. Samtidigt har hänsynen vid skogsavverkning ökat och arealen skyddad skog har utökats. År 2013 var förekomstarealen av taiga i den boreala regionen 1 330 000 hektar och för att naturtypen 9010 ska uppnå gynnsam bevarandestatus behövs det uppskattningsvis 3 500 000 hektar. Bevarandestatusen för naturtypen taiga (9010) är idag dålig i den boreala regionen och utvecklingen är övervägande negativ.

I Ivranäs naturreservat domineras naturtypen av 110 till 120 åriga barrträd med ett stort inslag av löv. Skogen har utvecklat en mängd naturvärden knutna till de äldre träden och den döda veden. Vissa naturliga störningsprocesser förekommer och skötselplanen anger även att åtgärder som skapar ett varierat och luckigt trädskikt kan behövas. Bevarandetillståndet anses som tillfredställande eftersom det finns äldre grova träd en trädslagsvariation och död ved men andelen lövträd behöver öka något för att ytterligare gynna utpekade fågelarter i området. Ett långsiktigt skydd och skötsel finns dessutom fastställt i naturreservatets skötselplan.

## A104 - Järpe, *Bonasa bonasia*

---

*Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut för Ivranäs*

### Beskrivning

Järpen trivs i tät blandskog med föryngring av främst gran och med inblandning av al, björk och asp. Högt markfuktighet och förekomst av surdråg, alkärr och bäckar gynnar arten. Lövträdsandelen i området behöver normalt vara över 10 % för att det ska vara attraktivt för järpen.

En viktig och begränsad vinterfödoresurs är alknoppar, alhången samt björkknoppar. I omedelbar anknytning till födan krävs dessutom skydd i form av tätare granpartier. Järpen är mycket stationär året om inom sitt revir (25 till 50 hektar). När ett par har etablerat sig på en plats stannar de där så länge biotopen är intakt. Liksom hos övriga skogshöns är god tillgång på insekter mycket viktig för kycklingarnas överlevnad.

Järpen är en mycket stationär stannfågel som håller sig inom sitt revir. Ungfåglar sprider sig dock endast upp till några kilometer från hemmaområdet.

### Bevarandemål

Målsättningen nationellt bör vara att bevara en livskraftig population om minst 150 000 par och att arten ej försvinner från något av de län där den finns idag.

Målsättningen för järpen i Ivranäs är att alla tre Natura 2000-områdena Ivranäs, Sjövik och Rocks mosse årligen ska vara en del av ett järperevir och att det regelbundet sker föryngring i reviren. Därför behöver det finnas god tillgång på föda och lämpliga häckningsmiljöer (skog med större inslag av al, björk och asp) av tillräcklig storlek för minst ett revir i vardera Natura 2000-område och ytterligare lämpliga häckningsområden i närområdet.

### Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka arten negativt:

- Fragmentering och monokultivering av naturskogar. Avsaknad av lämpliga skogsbestånd av tillräcklig storlek missgynnar och försvårar järpens spridning.
- Markavvattning.

### Bevarandeåtgärder

Tätare barrskogsavsnitt i anslutning till surdråg, alkärr och liknande behöver lämnas intakta och får inte dräneras. Endast i områden större än 25 hektar och med en lövträdsandel (främst björk och al) överstigande 10 procent finns förutsättningar för järpen att etablera sig. Gallring bör inte ske i barrskog som ansluter till alkärr och andra lövträdsrika partier.

### Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Den svenska populationen har uppskattats till drygt 100 000 par (2001). Järpen häckar i hela landet utom på Gotland och Öland. Den svenska populationen beräknas utgöra cirka 17 % av den europeiska populationen utanför Ryssland.

Bevarandetillståndet för järpen i Ivranäs Natura 2000-område med omnejd anses som okänt. Arten har noterats i alla tre Natura 2000-områden i området men myndigheterna vet inte med säkerhet hur frekvent den förekommer. Troligen är järpen relativt regelbundet förekommande i området eller i närliggande skogsmiljöer.



Länsstyrelsen Östergötland

## A236 - Spillkråka, *Dryocopus martius*

---

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut för Ivranäs

### Beskrivning

Tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Födosöker ofta lågt i träd, på stubbar med mera, gärna i rotrötad gran efter hästmyror.

Tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. I södra och mellersta Sverige råder ingen uttalad brist på lämpliga häckningsträd, däremot kan tillräckligt grova stammar saknas i stora delar av Norrland där skogsbruket är mera intensivt och tillväxten sämre. För att spillkråkan skall häcka måste stamdiametern i brösthöjd överstiga 30 cm för asp och 40 cm för tall. Medelåldern på utnyttjade tallar är i Småland 115 år, Uppland 170 år, Dalarna 187 år och i Gästrikland 239 år.

Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur, bohålan är 35 till 45 cm djup och med oval ingångsöppning (8 till 13 cm i diameter), utnyttjas av en mängd djurarter förutom spillkråkan, till exempel storskrake, salskrake, knipa, skogsduva, ugglor, kaja, stare, mård, ekorre och fladdermöss.

Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100 till 1 000 hektar. Vintertid rör sig arten över större områden. I Norrlands inland är artens hemområden troligen betydligt större än i södra Sverige.

### Bevarandemål

Målsättningen för Ivranäs är att minst två par i genomsnitt årligen häckar i eller i närområdet till Natura 2000-områdena Ivranäs, Sjövik och Rocks mosse samt att arten regelbundet uppehåller sig i alla tre områden. Därför behöver det finnas god tillgång på föda och lämpliga boträd (främst asp och tall, äldre än 100 år) i och i närliggande marker kring alla tre Natura 2000-områden.

Målsättningen nationellt är att det ska finnas ett häckande bestånd av spillkråka i hela landet nedanför fjällkedjan.

### Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka arten negativt:

- Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket och näringens allt större krav på skogsråvara. Minskad lövandel, ökad granandel och mera homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.
- Minskad medelålder av skogsbestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.
- Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnär sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag (GRENar Och Toppar).

### Bevarandeåtgärder

Spillkråkan är upptagen i Bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).

Länsstyrelsen Östergötland

I Natura 2000-områdena Ivranäs, Sjövik och Rocks mosse och mellanliggande markerna behöver Spillkråkans häckningsmiljöer bibehållas och utvecklas. En grundförutsättning för arten är att det finns god tillgång på grov asp och tall (stamdiameter, i brösthöjd, bör överstiga 30 centimeter för asp och 40 centimeter för tall). Aspar och sälgar samt sjuka och döende träd bör alltid sparas.

### **Bevarandestatus och bevarandetillstånd**

Målsättningen är att det skall finnas ett häckande bestånd av spillkråka i hela landet nedanför fjällkedjan. Sverige bör kunna hysa minst 40 000 par, varav huvuddelen i de södra och mellersta delarna av landet.

I Ivranäs uppehåller sig spillkråkor årligen. Det finns gott om lämpliga boträd och födosöksmiljöer i Ivranäs och närliggande Natura 2000-områden. Bevarandetillståndet för arten är därför troligen tillfredställande men det är inte klarlagt om arten häckar i tillräcklig utsträckning i området för att bevarandemålet ska vara uppfyllt.

## **A223 - Pärluggla, *Aegolius funereus***

---

*Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut för Ivranäs*

### **Beskrivning**

Arten behöver tillgång på lämplig föda i form av olika smågnagare, främst sork men även skogsmöss, näbbmöss och småfåglar. För god häckningsframgång krävs höga gnagartätheter. Tillgång på lämpliga häckningsplatser i form av trädhåligheter. Häckar helst i hål av spillkråka, men kan undantagsvis hålla till godo med naturliga håligheter och hål av gröngöling och större hackspett. Arten häckar dessutom gärna i holk. Bra bohål är en bristvara och hannarna försöker därför stanna året runt i häckningsreviret. Pärlugglan har svårt att komma åt sitt byte genom ett tjockt snötäcke, något som begränsar såväl artens utbredningsområde som chansen till vinteröverlevnad. Pärlugglan häckar med de största tätheterna i tät granskog. Även om den föredrar granskog, helst äldre sådan med små luckor och öppningar i form av stormfällan med mera, häckar den frekvent även i barr- och lövblandskogar innehållande tall, björk och asp.

I södra Sverige häckar den sällsynt men regelbundet i bokbackar, grövre aspbestånd på inägomark och i Bornholm i Danmark till och med i ren bokskog. I områden med dålig tillgång på lämpliga bohål accepterar den även ren tallskog. Ofta påträffas arten i gränsområden till hyggen och inägor samt kring större myrar, förmodligen därför att bytestillgången är högre i dessa marker än centralt inne i den täta skogen. Emellertid utsätter sig "kantugglorna" därmed samtidigt för en högre predationsrisk från andra ugglor som till exempel kattuggla. Arten jagar över arealer i storleksordningen 3 till 10 kvadratkilometer. Pärlugglan är huvudsakligen stannfågel, men vissa år äger flyttningsrörelser rum i september till november.

### **Bevarandemål**

Målsättningen är att det skall finnas förutsättningar för ett häckande bestånd av pärluggla i hela landet nedanför fjällkedjan. Sverige bör kunna hysa 30 000 par, varav huvuddelen i Norrlands skogsland.

Målsättningen för Ivranäs är att minst två par i genomsnitt årligen häckar inom eller i närheten av Natura 2000-områdena Ivranäs, Sjövik och Rocks mosse. Alla tre områden ska regelbundet nyttjas av arten. Därför behöver det finnas god tillgång på föda (gnagare och småfåglar) och lämpliga boträd (hålträd) i alla tre områdena.

Länsstyrelsen Östergötland

## Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka arten negativt:

- Det absolut största hotet mot pärlugglan utgörs av det moderna skogsbruket. Som andra hålhäckare är arten beroende av god tillgång på trädhåligheter, något som är vanligt i naturskogsbestånd men ytterligt sällsynt i dagens hårt brukade skog.
- Försämrade tillgång på byte i skogs- och mellanbygderna till följd av upphörande jordbruk och minskade arealer öppen mark.

## Bevarandeåtgärder

Pärlugglan tillhör Statens vilt (33 § jaktförordningen (1987:905)). Exemplar som omhändertas eller påträffas döda eller dödas tillfaller Staten.

Pärlugglan är upptagen i Bilaga 2 (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).

I Natura 2000-områdena Ivranäs, Sjövik och Rocks mosse och mellanliggande markerna behöver pärlugglans häckningsmiljöer bibehållas och utvecklas. Framst genom att bevara gamla hålträd samt spara framtidshålträd vid skogsbruksåtgärder.

## Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Pärlugglan häckar i samtliga svenska län, dock ej på Öland. På Gotland häckar ett tiotal par. Beståndet är som starkast i större sammanhängande barrskogsområden och förekomsterna längs kusterna och på de stora slättområdena i södra och mellersta Sverige är svaga. Tätheterna avtar i det inre av Norrland, förmodligen framst på grund av klimatiska orsaker. I Sverige har arten minskat med upp till 40 % under de senaste 30 åren.

Pärlugglan är nomadisk över stora delar av den norra barrskogsregionen. Detta gör att man bör vara försiktig med att uttala sig om beståndsförändringar i enskilda länder. Istället måste man försöka följa utvecklingen över stora sammanhängande arealer – Norge, Sverige, Finland och västra Ryssland utgör förmodligen en enhet. Det nordeuropeiska beståndet överstiger förmodligen 30 000 par även under dåliga år, under goda år kan det kanske handla om uppemot 100 000 par. Förutom i norra Europa finns små häckande bestånd i skogs- och bergstrakterna i Centraleuropa, totalt i storleksordningen drygt 10 000 par.

## A320 - Mindre flugsnappare, *Ficedula parva*

---

*Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut för Ivranäs*

### Beskrivning

Tillgång på lämpliga bohål, framst i form av nischer vid grenbrott i döda träd, större trädhåligheter, gamla hackspettshål eller tillfälligtvis även i holk, på en höjd varierande mellan 1,5-8 meter ovan mark. Födan utgörs av insekter, men om hösten lär den även leva av bär. Tillgång på lämpliga häckningsmiljöer i form av ogallrade, naturskogslänkande miljöer. Arten häckar såväl i högstammig ädellövskog (ofta i sluttningar och kuperad terräng) som i blandskog med mycket varierande barrandel. Ofta hittar man den i slutna och tämligen fuktiga bestånd längs stränder, i lövrika sumpskogar eller i anslutning till fuktigare partier på tidigare hävdad mark.

Länsstyrelsen Östergötland

Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen ett till fem hektar. Övervintrar huvudsakligen i Indien, men en mindre andel flyttar sannolikt mot sydväst och övervintrar i Afrika.

## **Bevarandemål**

För Ivranäs är målsättningen att minst ett par i genomsnitt årligen häckar i området. Därför behöver det finnas god tillgång på lämpliga träd (vanligen i ogallrade naturskogsliknande miljöer) för bobygge inom och/eller i landskapet kring Ivranäs.

## **Vad kan påverka negativt**

Faktorer som kan påverka arten negativt:

- Häckningsmiljöerna är mycket kraftigt hotade av det rationella skogsbruket.

## **Bevarandestatus och bevarandetillstånd**

Mindre flugsnappare häckar sällsynt till sparsamt men regelbundet i södra och östra Sverige. Den senaste beräkningen (2008) uppskattade den svenska populationen till 1 100 (700-1 500) par. Huvuddelen av det europeiska beståndet på 300 000-400 000 par finns i östra Europa (Vitryssland, Slovakien och Lettland). Sveriges geografiska belägenhet i den västligaste och mest perifera delen av mindre flugsnapparens utbredningsområde gör att man får förvänta sig kraftiga mellanårsvariationer i beståndsstorlek utifrån bland annat väderlekssituationen under ankomsttiden i maj. Mindre flugsnappare var tidigare rödlistad i Sverige men populationen klassas numera (2015) som livskraftig (LC).

Bevarandetillståndet för mindre flugsnappare i Ivranäs Natura 2000-område anses som okänt. Arten inrapporteras årligen i skogarna kring Sommen men det finns inga uppskattningar över hur frekvent den är i Natura 2000-området. Det är dock troligt att mindre flugsnappare är relativt regelbundet förekommande i området eller i närliggande skogsmiljöer.

## **A239 - Vitryggig hackspett, *Dendrocopus leucotos***

---

*Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut för Ivranäs*

### **Beskrivning**

Tillgång på lämpliga födosöks- och häckningsmiljöer i form av stora områden med rik förekomst av högstubbar och döda, eller döende, lövträd. Undersökningar i besatta revir i Norge och Sverige tyder på att 20-25 % av virkesförrådet bör utgöras av död ved.

Arten är framför allt knuten till områden med rik förekomst av triviala lövträd såsom asp, björk, klibbal, gråal och sälg. Artens förkärlek för relativt kortlivade lövträd gör att man antingen måste ha stora olikåldriga bestånd eller flera närliggande bestånd av olika ålder för att på sikt kunna garantera vitryggens förekomst i ett område. De bästa förekomsterna av vitryggig hackspett finns i lövträdsrika skogstyper i genomsnitt 75 till 93 % lövträd i svenska, norska och finska undersökningar. Lövinslag på endast 10 till 15 % förekommer, men då är lövets kvalitet hög, det vill säga rikt på död ved och vedinsekter. Observera att arten inte förekommer i rena ädellövskogar i Norden.

Under 1800-talet och en bra bit in på 1900-talet var omfattande brandfält och lövbrännor tillsammans med lövstrandskogar, lövsumpskogor och lövrika blandskogor mycket viktiga habitat för vitryggiga hackspetten. Idag återfinns lämpliga habitat i form av restbiotoper som brantskogor, sumpskogor, lövstrandskogor, men

Länsstyrelsen Östergötland

dessutom igenväxande ängs- och hagmarker. Arten behöver rika bestånd av vedlevande insekter, främst skalbaggar och vissa fjärilar.

Revirens storlek varierar mycket beroende på tillgången på lämpliga födosökmiljöer; ett minimum verkar ligga kring 50 hektar, medan par i sämre miljöer kan utnyttja områden som är åtskilliga hundra hektar stora. Vinterreviren är i snitt 450 hektar och vissa hanar rör sig över hela 650 hektar stort område (norsk undersökning omnämnd i åtgärdsprogrammet 2005).

Arten är huvudsakligen en stannfågel. Strövtåg eller begränsade flyttningsrörelser förekommer dock under hösten och flyttningsrörelse på minst 60 mil har konstaterats. Vissa år med långa tidsintervall sker ett visst inflöde av fåglar från öster, senast hände detta år 2015.

Populationen kring sjön Sommen i södra Östergötlands län kraschade under slutet av 1980-talet. Efter år 1998 har inga bekräftade rapporter inkommit ifrån området.

### Bevarandemål

Nationella bevarandemålet för arten är att återupprätta en gynnsam bevarandestatus för vitryggig hackspett och för artens livsmiljöer. Senast år 2070 till ska det finnas omkring 500 reproducerande frilevande individer i landet. Ivranäs utgör en del av kärnområdet för södra Östergötland och östra Småland (figur 1). Även om arten idag saknas i området så behöver artens livsmiljö bibehållas och återupprättas så att det finns långsiktigt gynnsamma förutsättningar för arten i Natura 2000-området och i värdestrakten kring sjön Sommen (se figur 2). Eftersom arten är en nyckelart för trivallövskogar har den högst prioritet i Natura 2000-områdena.



Figur 1: Karta från åtgärdsprogrammet (2005-2008) med områden i Sverige som arten, enligt åtgärdsprogrammets långsiktiga målsättning, bör ha återkoloniserats år 2070. Mörkare röd färg symboliserar högre populationstätheter och ljusare röd färg områden med en glesare förekomst. Karta: Krister Mild.

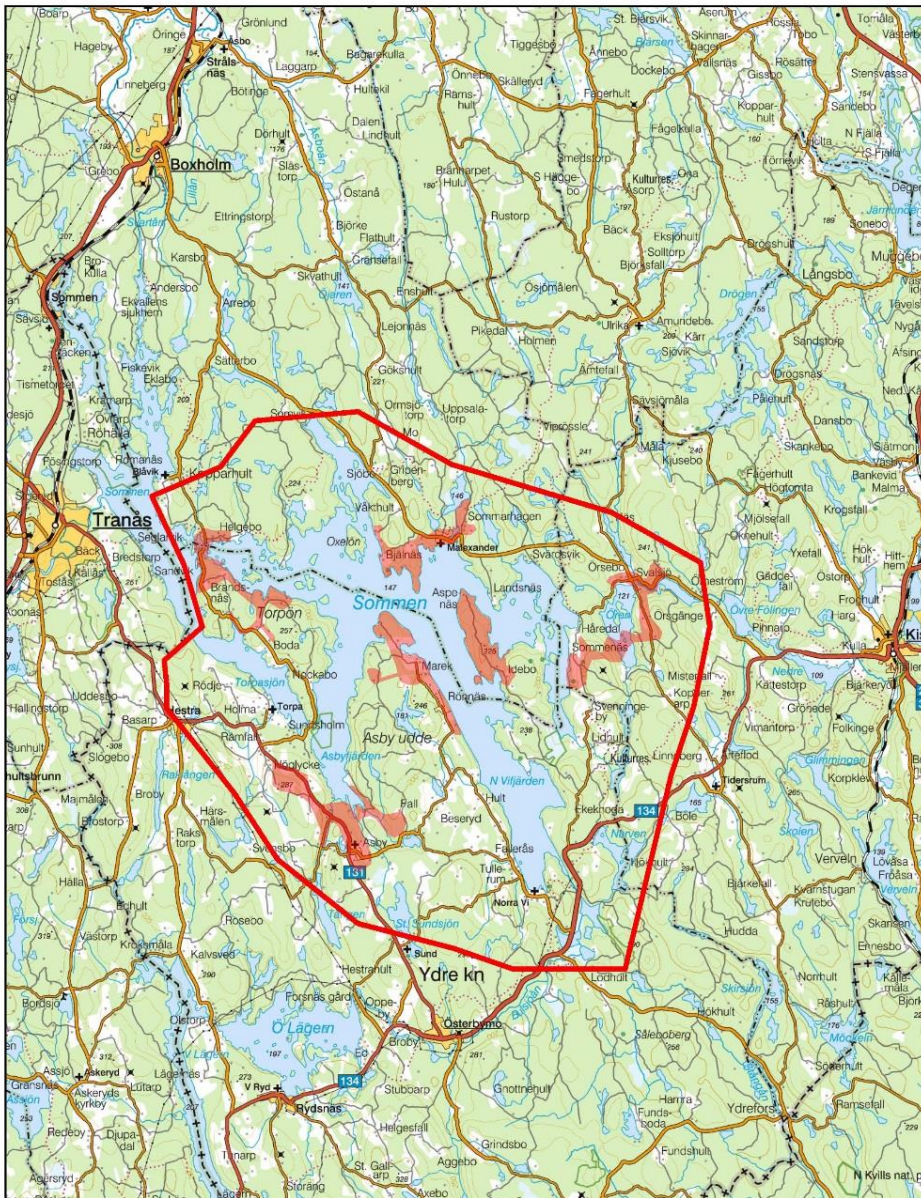
### Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka arten negativt:

- Det stora hotet mot vitryggig hackspett i Sverige är det moderna skogsbrukets kontinuerliga och fortsatt pågående utarmningen av skogslandskapets biologiska mångfald. Allt intensivare skogsbruk med allt mindre arealer obrukad skog gör att livsrummet för arten krympt oerhört kraftigt under den senare delen av 1900-talet. Mer specifikt handlar det om överföringen av naturlig, varierad skog till ensartade monokulturer av gran och tall, överföring av lövdominerade bestånd till rena barrbestånd samt skogsbrukets tidigare vana ”att städa bort” merparten av döda och döende träd i skogen.
- De onaturligt stora stammarna av hjortdjur medför att lövföryngringen i ett stort antal län är så gott som försumbar.
- Flisning och vedhuggning kan på ett mycket negativt sätt påverka förekomsten av lämpliga födosökmiljöer.
- Fragmentering av lämpliga häckningsmiljöer, såväl på beståndsnivå som på landskapsnivå, bidrar till att splittra beståndet. Denna fragmentering leder till att effekterna av olika negativa processer på beståndsnivå (slumpvis utdöende, ojämn könkvot, svårigheter att finna partner, hybridisering med större hackspett, inavel med mera.) förstärks.
- Störningar på häckningsplatserna kan ha mycket stor effekt när populationsstorleken är så liten som den är i nuläget.



Länstyrelsen Östergötland



Figur 2: Kartan visar en möjlig värdetrakt för vitryggig hackspett kring Sommen. Inom värdetrakten anges så kallade optimalområden som innehåller tillräcklig mängd lämplig livsmiljö för att fungera som ett funktionellt året-runt-revir för ett häckande par av vitryggig hackspett. Senaste kända förekomst av vitryggig hackspett i området var år 1998.

Värdetrakt för vitryggig hackspett i Östergötlands län: "Sommenområdet"



### Bevarandeåtgärder

Vitryggig hackspett tillhör Statens vilt (33 § jaktförordningen (1987:905)). Exemplar som omhändertas eller påträffas döda eller dödas tillfaller Staten.

Vitryggig hackspett är upptagen i Bilaga 2 (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).



*Länsstyrelsen Östergötland*

Eftersom den vitryggiga hackspetten inte finns kvar i Östergötland behöver bevarandeåtgärderna i och kring Natura 2000-området utgå ifrån den nationella strategin som återfinns i åtgärdsprogrammen för arten. I det äldre åtgärdsprogrammet (2005-2008) ingår området kring Sommen i ett större kärnområde där arten är helt återetablerad senast år 2070. I det nya åtgärdsprogrammet (2017-2021) anges att lövskogarna kring Sommen kan vara aktuella för åtgärder under nästa programperiod, det vill säga 2022 och framåt. I samma åtgärdsprogram anges så kallade värdtrakter som är ett större övergripande område där man aktivt arbetar med åtgärder, inom värdetrakten finns så kallade optimalområden.

*Definition av Optimalområden:*

Område som innehåller tillräcklig mängd lämplig livsmiljö för att fungera som ett funktionellt året-runt-revir för ett häckande par av vitryggig hackspett. Ett färdigställt optimalområde har dessa kvaliteter medan ett potentiellt optimalområde kräver skötselinsatser för att bli tillräckligt bra. I avvaktan på det nationella åtgärdsprogrammet kommer igång i Sommenområdet (tidigast 2022) bör myndigheterna se till att förutsättningarna för en återintroduktion av den vitryggiga hackspetten bibehålls eller utvecklas positivt inom värdetrakten kring Sommen. På nästa sida visas en ungefärlig utbredning av möjlig värdetrakt med optimalområden kring Sommen.

Myndigheternas arbete bör fram tills det nationella åtgärdsprogrammet inkluderar värdetrakten kring Sommen fokuseras kring följande tre punkter:

- Långsiktigt skydda lövskogar inom optimalområdena.
- Inventera lövskog inom värdetrakten.
- Arbeta för att gynna lövträd vid skogsbruksåtgärder inom värdetrakten.

## **Bevarandestatus och bevarandetillstånd**

Beståndet av vitryggig hackspett har minskat kraftigt under de senaste 30 åren och trots stora insatser fortsätter kräftgången. Vitryggig hackspett är rödlistad i kategorin Akut hotad (CR) i Sverige. Våren 2010 utgörs den kända svenska populationen av två par och två individer i Värmland, ett par och två individer kring nedre Dalälven, en individ i Medelpad, en individ i Västerbotten och ett par i Norrbotten. Av dessa totalt 14 fåglar härstammar nio från utplanteringar och dessa fåglars vildfödda avkomma. Tyvärr har åtgärderna hittills inte visat sig tillräckliga för att vända den negativa trenden.

Vitryggig hackspett anges som en relativt vanlig häckfågel i östra Europa, med en uppskattad bestandsstorlek på 23 000 till 50 000 par utanför Ryssland och ytterligare något eller några tiotusental par i Ryssland. Siffrorna från Ryssland och flera andra länder är dock mycket osäkra och förmodligen överskattningar. I Norge finns ett tämligen starkt men minskande bestånd (1 700 par) på Vest- och Sørlandet, där arten häckar i skog längs fjäll- och fjordsluttningar. Det finska beståndet uppgår till cirka 30 häckande par och den totala populationen från Polen (Bialowieza) i söder till Estland i norr bedöms uppgå till mer än 2 000 par, varav omkring 1 000 par enbart i Lettland.

Vitryggig hackspett kan uppträda invasionsartat, något som senast inträffade i Sverige under 2015. Sådana rörelser från öster kan bidra till att förstärka det extremt svaga svenska beståndet, och kanske till och med leda till etablering i nya områden. Det har framförts teorier om att arten är något av en nomad, anpassad till att utnyttja döende lövuppslag efter skogsbränder, vilket i så fall skulle kunna förklara varför vitryggig hackspett är mera rörlig än andra lövträdsberoende hackspettsarter.

Populationen kring sjön Sommen i södra Östergötlands län kraschade under slutet av 1980-talet. En omfattande inventering 1984 resulterade i 10 till 11 fåglar, inklusive två till tre konstaterade häckningar. Det verkliga antalet par i Östergötland, främst kring Sommen, uppskattades vid mitten av 1980-talet till 10 till 20 par. Under 1990 till 91 visade inventeringar att endast ett par häckade (1991), 1995 endast enstaka individer

Länsstyrelsen Östergötland

och efter 1998 har inga bekräftade rapporter inkommit ifrån området. Bevarandetillståndet anses därför som dåligt.

## Kartor

---

Kartor som visar områdets läge, yttergränser, förslag till nya yttergränser, naturtypernas utbredning, kända forn- och kulturlämningar, samt äldre ekonomiska kartor finns sist i planen.

## Dokumentation

---

### Webbsidor/databaser:

Artportalen, <https://www.artportalen.se>, (2017-11-17).

Länsstyrelsen Östergötland, <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland>, (2017-11-17).

Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/>, (2017-11-17).

Skyddad natur, <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>, (2017-11-17).

Skogsstyrelsen, <https://skogskartan.skogsstyrelsen.se/skogskartan/>, (2017-11-17).

Ångs- och betesmarksinventeringen (TUVVA), <http://www.jordbruksverket.se/> (2017-11-17).

### Dokument:

Bevarandeplan för Ivranäs SE0230232, fastställd 2006-12-19.

Bevarandeplan för Ivranäs naturreservat SE0230194, fastställd 2006-12-19.

Bevarandeplan för Rocks mosse naturreservat SE0230137, fastställd 2006-12-20.

Bevarandeplan för Sjöviks naturreservat SE0230136, fastställd 2006-07-05.

Skötselplan för Ivranäs naturreservat, fastställd 1998.

Skötselplan för Rocks mosse naturreservat, fastställd 2011.

Skötselplan för Sjöviks naturreservat, fastställd 1996.

Skötselplan för Sommennäs naturreservat, fastställd 2007.

Naturvårdsverkets vägledningsdokument för naturtyper och arter..

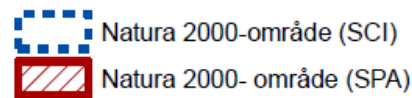
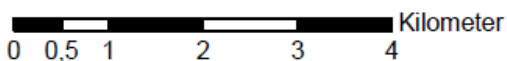
Naturvårdsverket, (2005), Åtgärdsprogram för bevarande av Vitryggig hackspett (*Dendrocopos leucotos*) och dess livsmiljöer 2005-2008, RAPPORT 5486.

Naturvårdsverket, (2017), Åtgärdsprogram för Vitryggig hackspett (*Dendrocopos leucotos*), 2017-2021, RAPPORT 6770.

Wenche Eide (red.), Arter och naturtyper i habitatdirektivet - bevarandestatus i Sverige 2013, ArtDatabanken SLU, Uppsala, 2014.



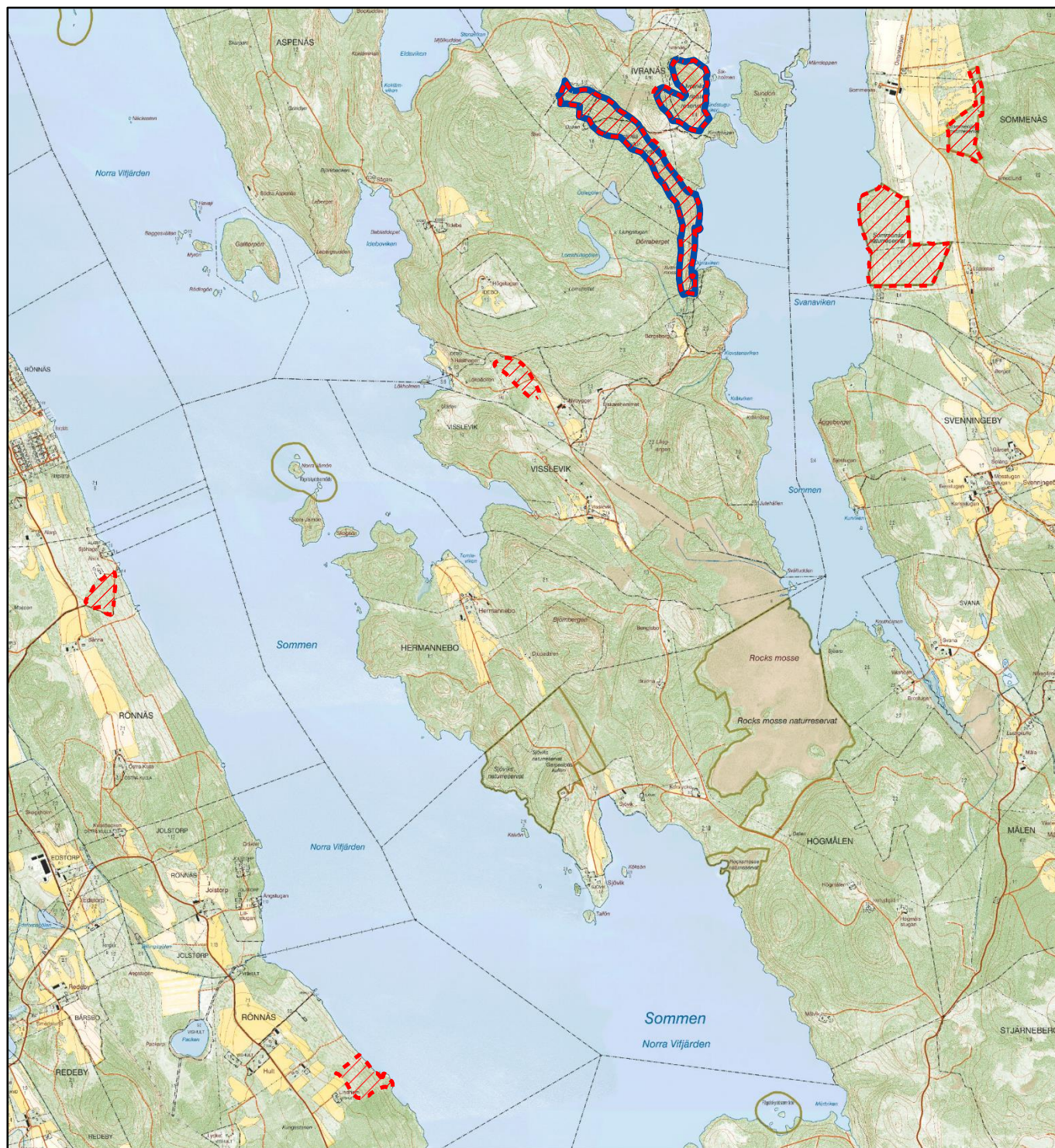
# Översigtskarta över Ivranäs Natura 2000-områden







Länsstyrelsen Östergötland

# Nya föreslagna gränser för Natura 2000-områdena



0 395 790 1 580 2 370 Meter

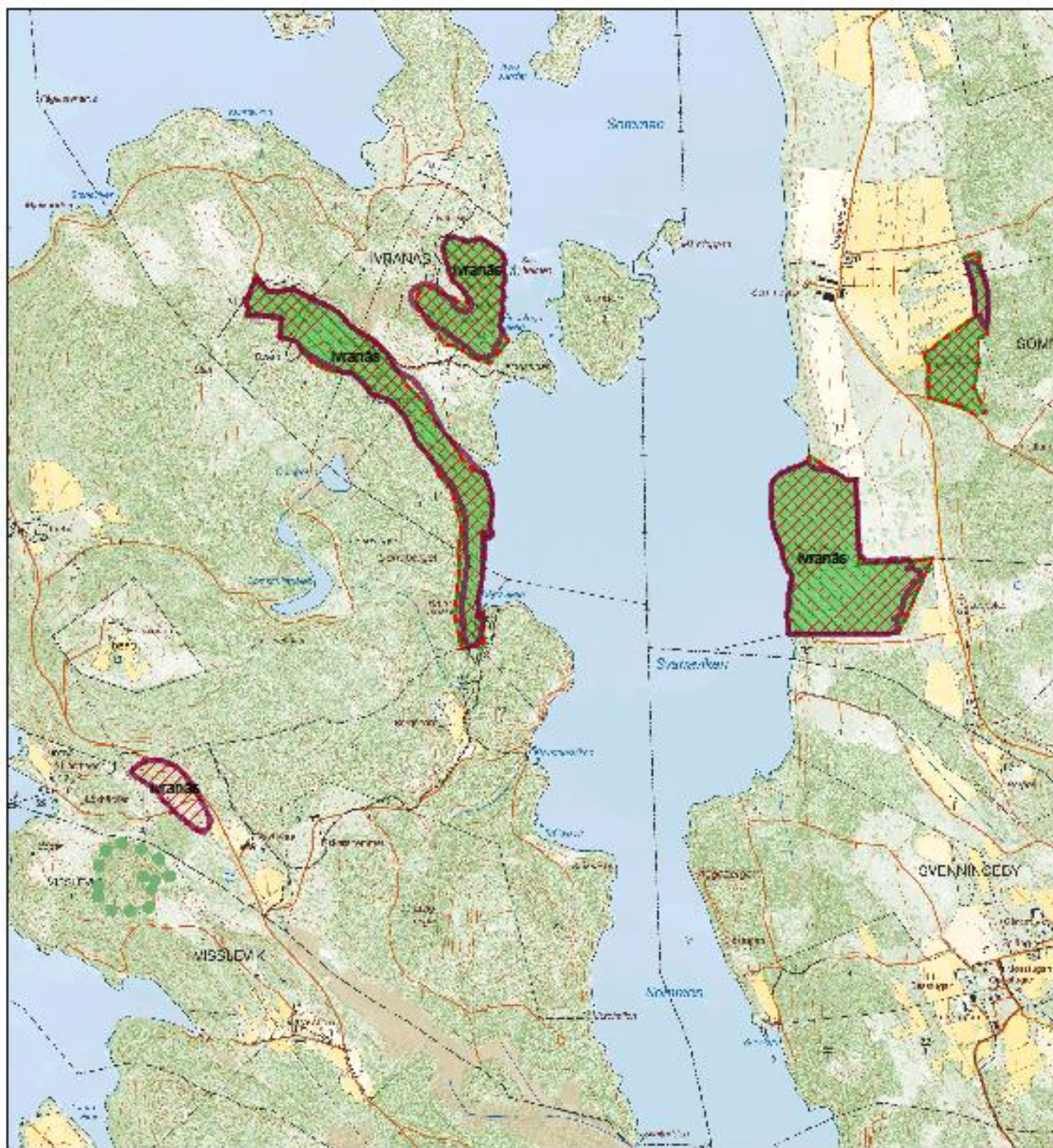
© Naturvårdsverket,  
© Länsstyrelsen Östergötland &  
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

 Ny avgränsning av Natura 2000-område (SPA)  
 Ny avgränsning av Natura 2000-område (SCI)



Länsstyrelsen Östergötland

# Ekonomisk karta



0 225 450 900 1 350 Meter



© Naturvårdsverket,  
© Länsstyrelsen Östergötland &  
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

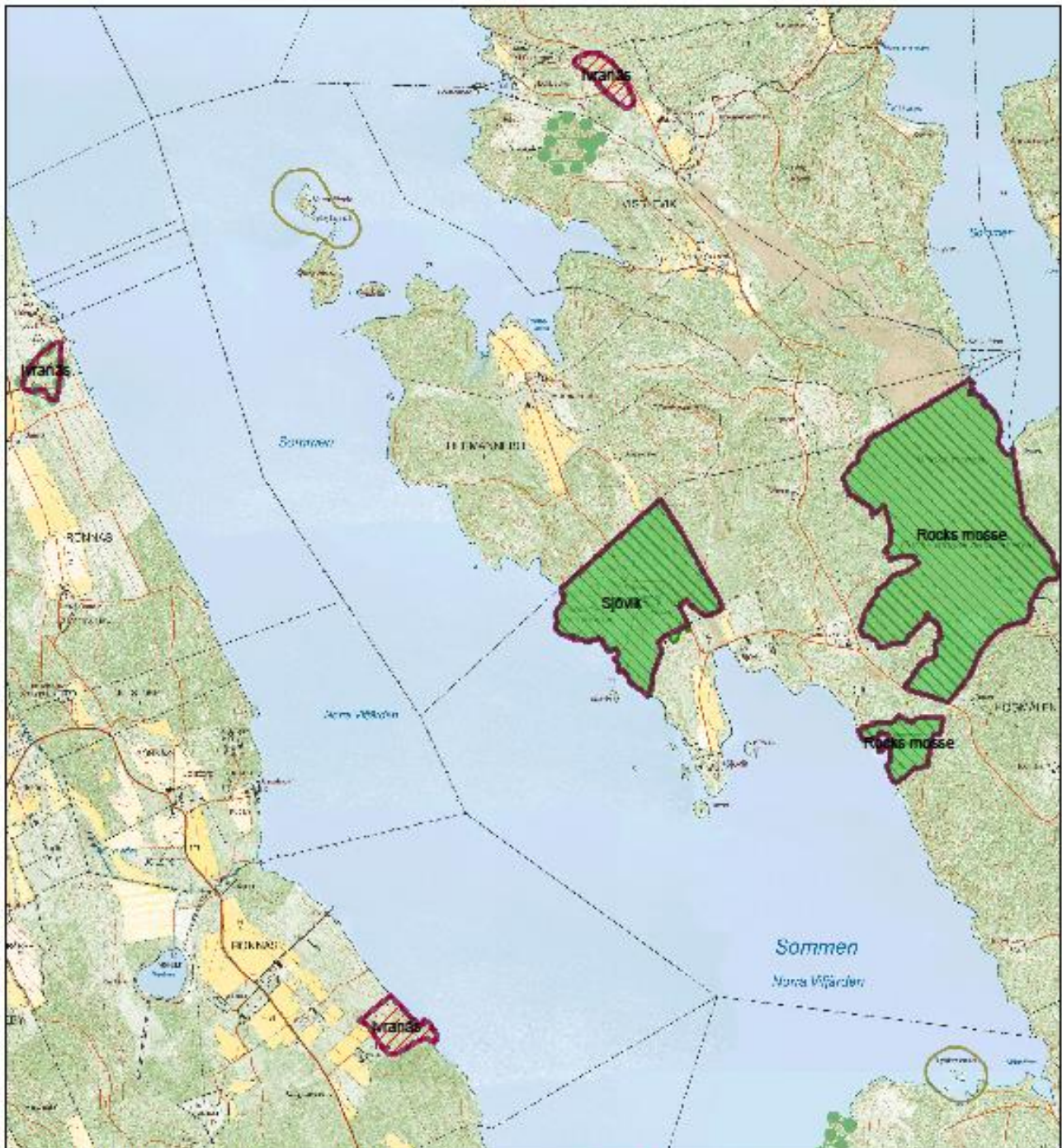
1:20 750



-  Natura 2000-område
-  Ny avgränsning av Natura 2000-område
-  Naturreservat
-  SVS Biotopskydd



# Ekonomisk karta







0 290 580 1160 1740 Meter



© Naturvårdsverket,  
© Länsstyrelsen Östergötland &  
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

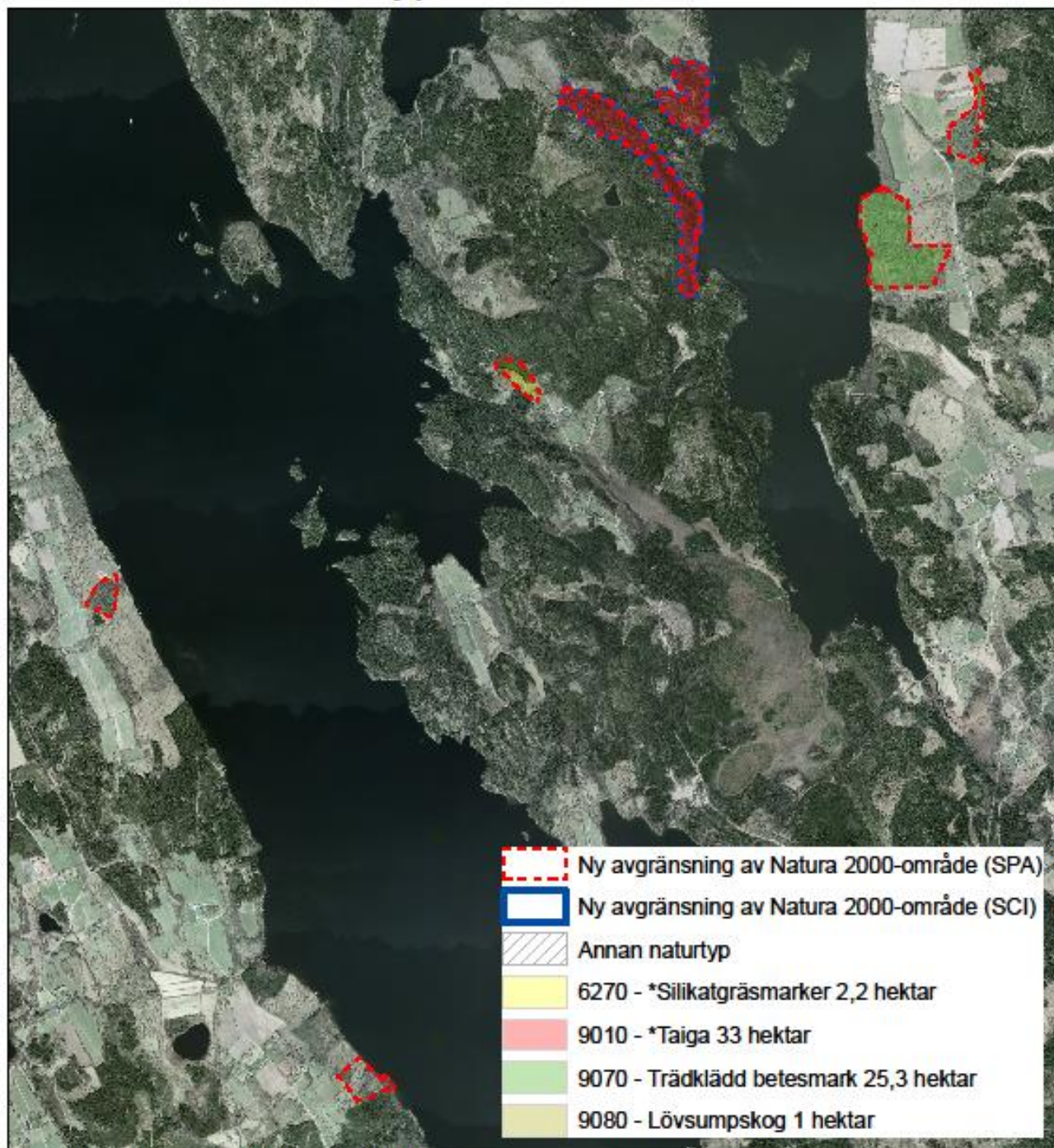
1:27 000



-  Natura 2000-område
-  Ny avgränsning av Natura 2000-område
-  Naturreservat
-  SKS Biotopskydd



## Natura 2000-naturtyper inom Natura 2000-området



0 395 790 1 580 2 370 Meter



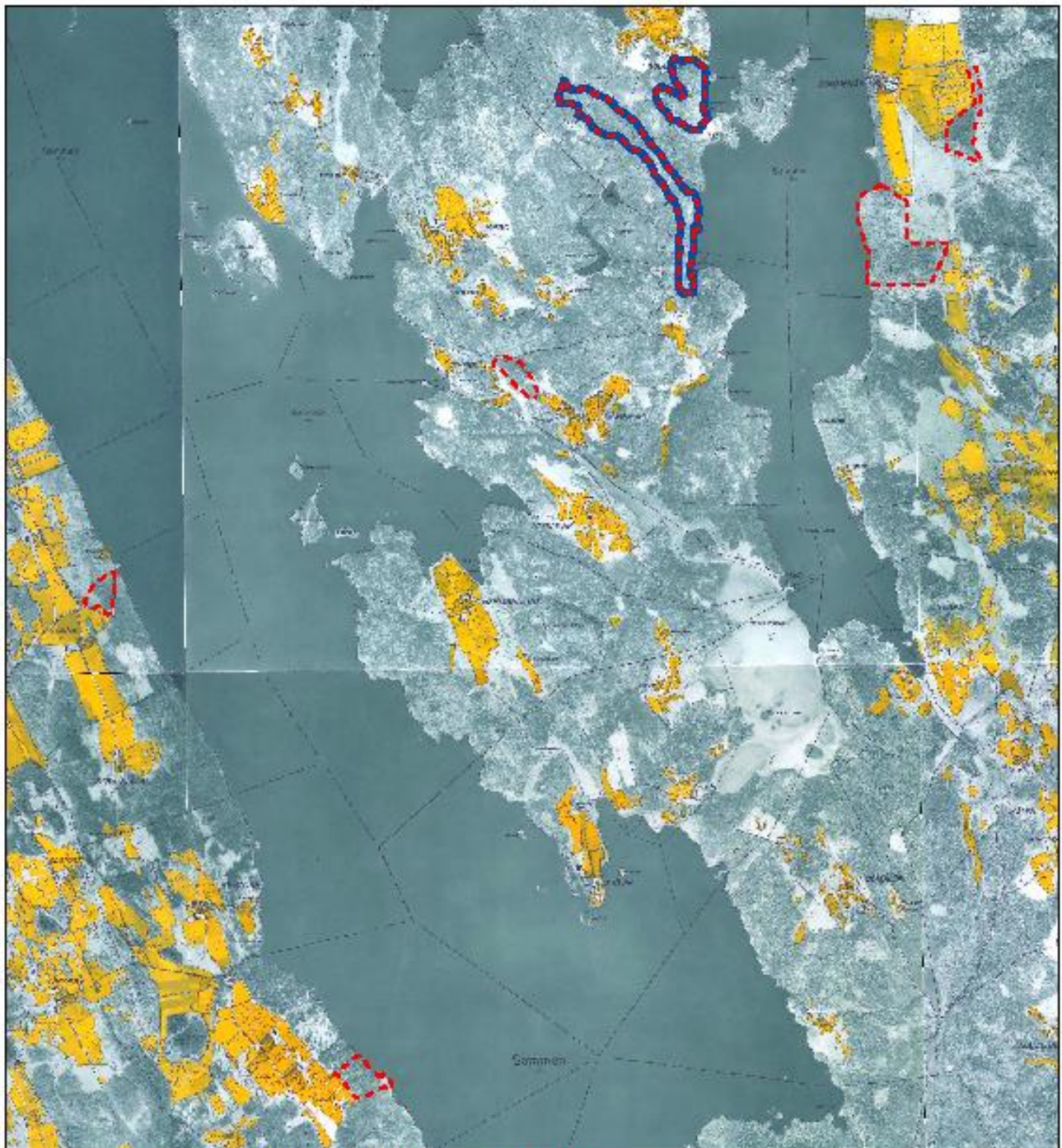
© Naturvårdsverket,  
© Länsstyrelsen Östergötland &  
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

1:36 445





## Ekonomisk karta från 1930-40-tal



0 395 790 1 580 2 370 Meter



 Ny avgränsning av Natura 2000-område (SPA)

 Ny avgränsning av Natura 2000-område (SCI)

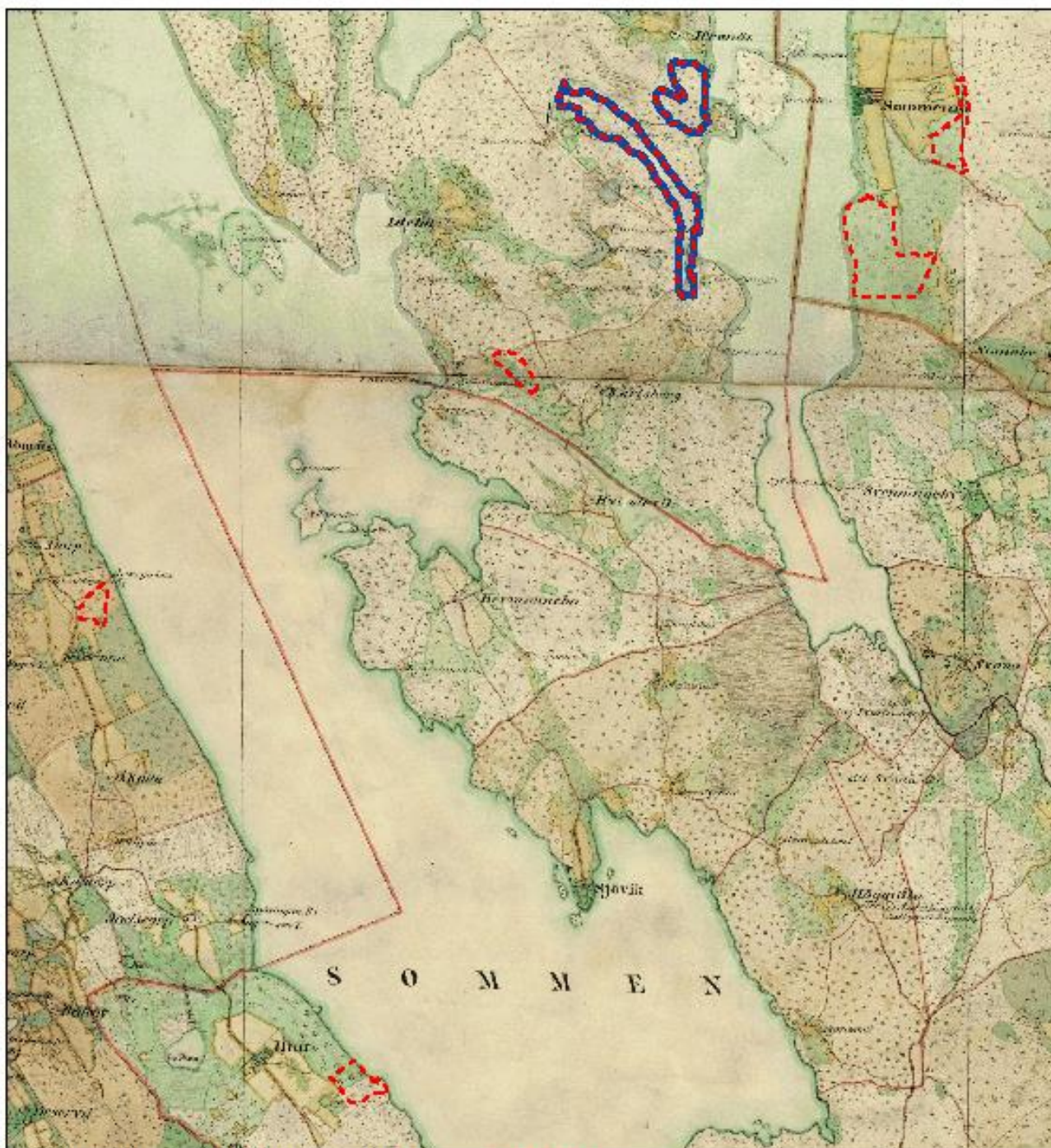
© Naturvårdsverket,  
© Länsstyrelsen Östergötland &  
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

1:36 414





## Häradskartan från sent 1800-tal



0 395 790 1 580 2 370 Meter




© Naturvårdsverket,  
© Länsstyrelsen Östergötland &  
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

1:36 414



 Ny avgränsning av Natura 2000-område (SPA)

 Ny avgränsning av Natura 2000-område (SCI)



## Kända fornlämningar i området








0 245 490 980 1 470 Meter



© Naturvårdsverket,  
© Länsstyrelsen Östergötland &  
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

1:22 631



-  Ny avgränsning av Natura 2000-område (SPA)
-  Ny avgränsning av Natura 2000-område (SCI)
-  RAÄ Fornlämningar (FMIS) punkt
-  RAÄ Fornlämningar (FMIS) linje
-  RAÄ Fornlämningar (FMIS) yta